

DE MENING VAN... MARK VAN DE VOORDE | onafhankelijk publicist.

Over leven en dood kan de staat niet neutraal zijn

Het idee dat de staat over leven en dood beter neutraal is, staat haaks op de ethische grondlagen van de staat, de cultuur, de beschaving en de maatschappelijke ordening.

Het is niet omdat het mag, dat het moet. Dat kreeg ik als tegenstander van euthanasie voor minderjarigen menig keer te horen van voorstanders van de wet. Sommigen voegden daaraan toe dat ik nog altijd mijn levensovertuiging kon volgen. Bij de enen was deze toevoeging bedoeld als een zakelijke feitelijkheid, bij de anderen had het de snerende bijklank van: als je dan toch zo ouderwets bent.

De argumentatie, dat mogen nog niet moeten betekenen, is een klassieker bij ethische discussies. Ze lijkt bij het eerste gehoor nog juist ook. Ook de redenering, die er vaak op volgt, dat door de nieuwe wet de staat toont dat hij neutraal is inzake zeden en moraal, kan op het eerste gezicht op instemming rekenen. Wij willen allemaal een neutrale staat, een die het morele oordeel aan de burger overlaat en die zelf geen levensbeschouwelijk standpunt inneemt. De staat moet de burgers vrijheid van denken en oordelen gunnen. Precies daarom mag hij geen blijik geven van enige morele, zedelijke of levensbeschouwelijke voorkeur.

Staatsethica

Bij nader inzien klopt die redenering evenwel niet, omdat de realiteit niet zo is. De staat is geen neutrale toeschouwer van het waarde-debat, omdat hij zelf vertrekt van een waardeverhaal. De democratische staat gaat uit van een bepaald en bepalend mensbeeld en is gebouwd op morele principes van goed en kwaad. De maatschappelijke ordening, waarvan de staat de bewaker is, steunt op morele waarden die door de staat zijn gesanctioneerd. Met name ons strafrecht is een codex van moraal en morele oordelen, straffen inbegrepen. In zekere zin is de staat de grootste morele instantie van de samenleving. En moraal kan nu eenmaal niet neutraal zijn, maar is per definitie partijdig: ze kiest

partij voor wat ze goed acht, tegen wat hij als kwaad beschouwt. De "staatsethica" – onder meer terug te vinden in het strafwetboek en in de aandikkende volumes van decreten en wetten die onze handel en wandel sturen en de overtredingen van die richtlijnen straffen – gaat uit van oordelen over wat goed is voor de mens en wat nefast is voor de samenleving.

“Strafrecht is codex van moraal en morele oordelen.”

Was de staat werkelijk ethisch neutraal, dan verbood hij bijvoorbeeld de polygamie niet, zette hij ouders niet uit het ouderlijke gezag bij geestelijke en morele verwaarlozing van kinderen en betoogde hij niet de drugshandel. De redenen waarom hij dit wel doet, zijn zuiver ethisch en moreel. Het is bovendien een feit dat de staat steeds meer ordenend binnendringt in ons privéleven en op steeds meer domeinen zich gaat moeien met onze manier van leven: gezondheid, milieu, energie, onderwijs, gedrag op straat enzovoort. Vaak gaat het over domeinen waarin je heel vanzelfsprekend anders zou kunnen handelen zonder iemand anders schade aan te richten en zonder de grondregels te schenden waarop onze samenleving rust.

Humaan samenleven

Kan de staat dan wel neutraal zijn in materies – zoals het levenseinde – die steunen op de ethische uitgangspunten van de beschaving zelf en van de maatschappelijke ordening? Zeker niet, want het levenseinde raakt aan de axioma's van het humane samenleven. Ten eerste: het belangrijkste en allereerste mensenrecht, dat van de lichamelijke integriteit. Ten tweede: de eed van Hippocrates die wereldwijd het ethi-

sche uitgangspunt is van de geneeskunde en waarin letterlijk staat: "Nooit zal ik, om iemand te gerieven, een dodelijk middel voorschrijven of een raad geven die, als hij wordt gevolgd, de dood tot gevolg heeft." Ten derde: het universele gebod "Gij zult niet doden", dat enkel uit zelfverdediging en in oorlog, onder strikte voorwaarden, kan worden geschonden.

Hoeksteen loswrikken

Het idee dat de staat inzake leven en dood beter neutraal is, staat dus haaks op de ethische grondlagen van de staat, de cultuur, de beschaving en de maatschappelijke ordening. Een staat die inzake euthanasie een neutrale houding wenst aan te nemen, wrikt de hoeksteen los uit het langzaam opgebouwde bouwwerk van de publieke ordening die allereerst gestoeld is op het respect voor ieders leven. Eenmaal de hoeksteen verwijderd, moet het hele gebouw van onze beschaving instorten. Het feit alleen al dat men nu meende dat de oude euthanasiewet niet meer voldeed, terwijl men eertijds zei dat er van uitbreiding nooit sprake zou zijn, bewijst die voortgaande instorting. Wat zijn de volgende stappen? Euthanasie van dementerenden, hulp bij zelfdoding...

Wet in plaats van geweten

Wie wil weten wat de consequentie is van de nieuwe "logica", moet de Australische filosoof Peter Singer lezen. Hij meent, met dezelfde argumentatie van "menswaardigheid" waarmee bij ons euthanasie voor kinderen wordt verdedigd, dat zwaar zieke of zwaar gehandicapte pasgeborenen zouden mogen worden gedood. Dat mogen nog geen moeten betekenen, zou vanuit die nieuwe ethiek bekeken wel eens een tijdelijke toegeving kunnen zijn. Met een "checklist" van menswaardigheid zal men morgen – vooral bij ouderen – de ingreep nodig en efficiënt achten. Te meer omdat in onze samenleving de staat op veel domeinen steeds dieper binnendringt in ons leven en ons voorschrijft hoe we ons te gedragen hebben. In zo'n samenleving heeft de mens bovendien de neiging om de wet zijn geweten te laten voorschrijven (of te vervangen). II

"Was de staat werkelijk ethisch neutraal, dan verbood hij bijvoorbeeld de polygamie niet", vindt Mark Van de Voorde. © RR

TERZIJD

Postchristenen en prechristenen

LUDO VAN DEN EYNDEN | Mediamanagers gaan er doorgaans van uit dat het christendom in onze contreien aan het uitsterven is en daarom alleen maar aandacht krijgt als er sensatie mee gemoeid is, zoals een verrassende paus of een extravagante Duitse bisschop die in weelde leeft.

Het zou naïef zijn te ontkennen dat onze samenleving zich postchristelijk manifesteert. Maar even naïef is het te pomen dat het christendom in West-Europa op sterven na dood is. De mediacultuur denkt graag in tegenstellingen, maar ook de geloofsrealiteit zit complexer en gelaagd in elkaar.

Er zijn nog trouwe kerkgangers en veel inzet van geëngageerde gelovigen en van de te kleine groep gewijde ambtsdragers. Wie de kerk de rug toekeerde, is daarom nog niet ongelovig. Onder hen zijn er zeker die nog vanuit een christelijk aanvoelen in het leven staan. Het zijn postchristenen met één been binnen en een ander been buiten de kerk.

“Het faillissement van God staat niet voor de deur.”

Wellicht heeft ze hen ontgoocheld of gekwetst en moet ze proberen hen weer persoonlijk aan te spreken en te raken. Want hoe je het draait of keert, dat is de hartslag van onze cultuur: spreekt het je niet persoonlijk aan, dan sta je er niet bij stil. En de samenleving is één supermarkt die draait op veel tamtam, terwijl de biotoop van God de stilte is. Maar wie kan er nog een kwartier stilzitten, zwijgen en zijn hoofd leegmaken? Want zo wordt een mens van binnenuit toegankelijk voor wat hem overstijgt.

Nuchter vastgesteld: het faillissement van God staat niet voor de deur. Zo is de jongere generatie op haar manier toegankelijker. Jongeren vinden elkaar op muziekfestivals, maar evenzeer op christelijke Wereldjongerendagen. Daar voelen ze de lijfelijke drang om op te gaan in een groter geheel dat de eenzaamheid van het autonome individu doorbreekt.

Zijn zij niet de prechristenen die kunnen openstaan voor de evangelische boodschap, als die hun hart en geest raakt?

Is dat naïef? Volgens de huidige cultuur wel. Maar is het oerchristendom in de smeltkroes van de antieke wereld ook zo niet begonnen? Neen, God is geen mummie voor een antropologisch museum, want Hij leeft en schept zelfs toekomst. Vanuit dat geloof moeten ook christenen zich inzetten. God opnieuw leren ontdekken. Dan wordt Hij ook voor anderen verrassend nieuw en... zelfs nieuws.